

—TŘI TYPY NEROVNOSTÍ—

NEROVNOST VE VZDĚLÁNÍ

Genderovou nerovnost ve vzdělání odvozujeme z rozdílu v těchto oblastech:

- Úroveň gramotnosti
- Míra účasti na základním vzdělávání
- Míra účasti na středoškolském vzdělávání
- Míra účasti na vysokoškolském vzdělávání

ZDROJ: ONLINE DATABÁZE UNESCO (WWW.UIS.UNESCO.ORG), 2009.

Oblast vzdělávání je sférou, ve které došlo k nejvýraznějšímu zlepšení s ohledem na zmenšení nerovností. Přesto však žádná země nedosáhla maximálního počtu bodů indexu. V 83 (41 %) z 202 zemí, jejichž statistiky byly zkoumány v rámci GEI, je situace lepší a v dalších 60 (30 %) nadprůměrná. Naopak ze

Vývoj jednotlivých složek GEI a jejich současný stav

SLOŽKY GEI PODLE DOSAŽENÉ ÚROVNĚ		VZDĚLÁNÍ	SOCIOEKONOMICKÉ POSTAVENÍ	PODÍL NA MOCI
Počet zemí podle současné situace	Lepší situace	89	43	35
	Nad průměrem	21	42	42
	Pod průměrem	31	39	40
	Horší situace	16	33	40
POSLEDNÍ VÝVOJ GEI PODLE JEHO SLOŽEK (2004-2009)		VZDĚLÁNÍ	SOCIOEKONOMICKÉ POSTAVENÍ	PODÍL NA MOCI
Počet zemí, u kterých došlo ke zlepšení a ke zhoršení	Výrazné zhoršení	19	41	129
	Mírné zhoršení	13	16	7
	Beze změny	25	4	4
	Mírné zlepšení	71	18	3
	Výrazné zlepšení	24	70	14

173 zemí, u kterých bylo možné posoudit vývoj v posledních letech, došlo k relativnímu zhoršení v 80 zemích. Ve 29 zemích pak došlo k hlubokému propadu. Celkem tedy došlo ke zhoršení úrovně genderové spravedlnosti v oblasti vzdělávání u 63 % z celkového počtu pozorovaných zemí a ve zhruba 16 % nedošlo ani k pozitivním ani k negativním změnám.

Z širšího geografického pohledu lze konstatovat, že v absolutním měřítku jsou nejproblematictější poměry v Subsaharské Africe a v jižní Asii, kde většina zemí dosahuje dle GEI podprůměrných výsledků. Ve srovnání, které napovídá o míře genderové polarizace v oblasti vzdělávání, je na tom nejhůř oblast jižní Asie, kde ani jedna země nevykazuje uspokojivé, tj. aspoň mírné nadprůměrné výsledky.

NEROVNOST V SOCIOEKONOMICKÉM POSTAVENÍ

Nerovnost v socioekonomickém postavení je odvozena z genderových rozdílu v následujících indikátorech:

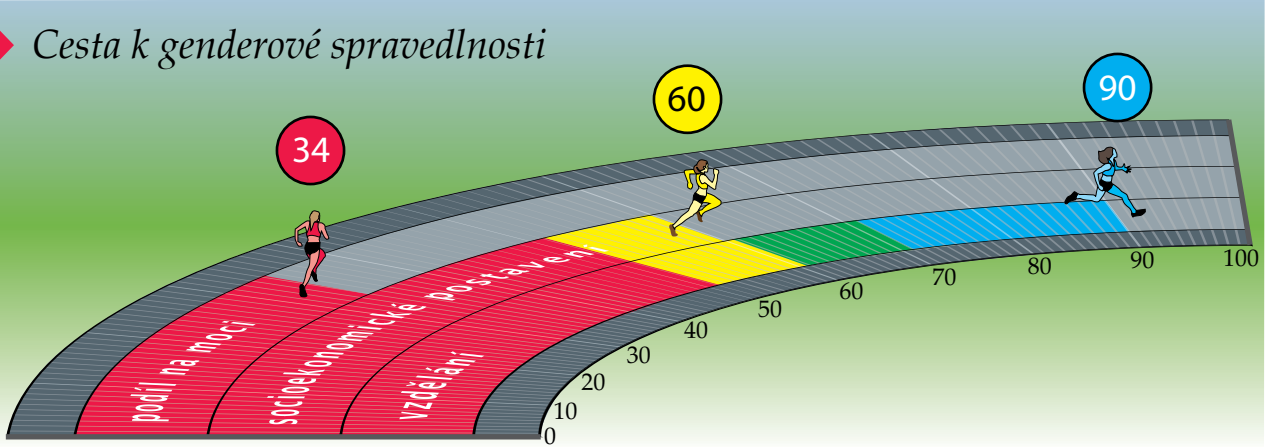
- Míra ekonomické aktivity
- Odhad sledovaných příjmů

ZDROJ: ONLINE DATABÁZE UNESCO NA STRÁNKÁCH WWW.UIS.UNESCO.ORG, 2009.

Poznámka: Podrobnější údaje a metodologii naleznete na www.socialwatch.org

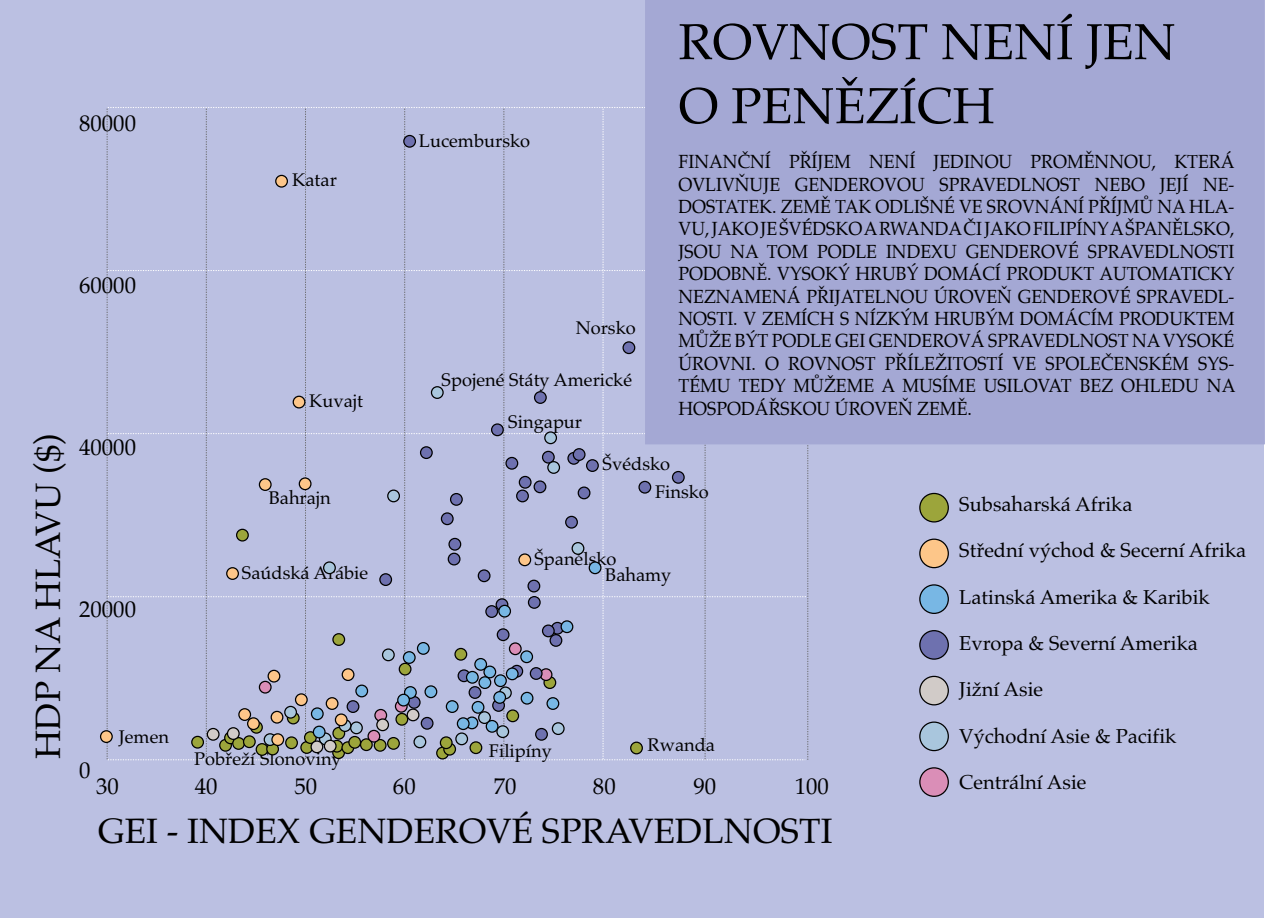
V 96 (59 %) ze 163 zemí, které byly sledovány, došlo k mírnému nebo výraznému zhoršení socioekonomického postavení žen a jen v 63 zemích (39 %) došlo ke zlepšení. Skutečnost, že zemí, u kterých nastala změna k lepšímu, je mnohem méně než těch, kde tomu bylo naopak, jasně naznačuje, že dochází ke geografické polarizaci, přičemž nejhůře je na tom Subsaharská Afrika.

Dále se v některých zemích podíl žen na trhu práce snížil ve srovnání s rokem 2004 a to se odrazilo na poklesu celosvětového průměrného příjmu žen ve srovnání s muži. Existují však i země, kde podíl žen na trhu práce (mimo zemědělství) roste, čímž roste i jejich průměrný relativní příjem ve srovnání s muži. Relativní nerovnost příjmů se liší region od regionu.

GEI (Index genderové spravedlnosti)

V celosvětovém měřítku lze konstatovat, že v oblasti vzdělávání je genderová nerovnost ze všech tří sledovaných oblastí nejmenší. V podílu žen na moci bylo sice dosaženo za poslední roky nejvíce, především v zastoupení žen v politice, ale protože původní stav byl natolik genderově nevyrovnaný, celková situace je nadále neutěšující. Naprostá většina zemí nedosáhla ani minimálních přijatelných hodnot. Co se týče socioekonomického postavení žen, došlo od roku 2008 ke zhoršení jak v mnoha jednotlivých zemích, tak v celosvětovém průměru.

SOCIAL WATCH GENDER EQUITY INDEX 2009

INDEX GENDEROVÉ SPRÁVEDLNOSTI 2009

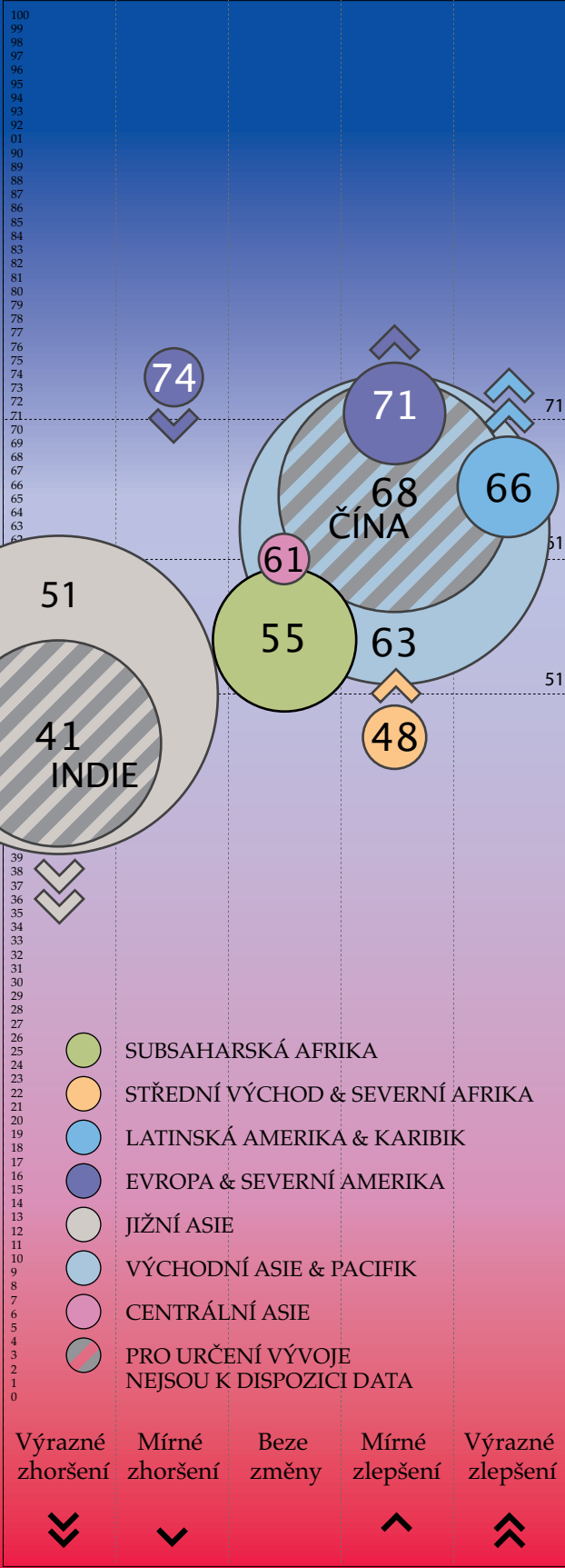
KDE JE TO NEJVÍCE TŘEBA, KE ZLEPŠENÍ NEDOŠLO

Index genderové spravedlnosti 2009, který sestavuje koalice Social Watch, dokazuje, že ve většině zemí genderové nerovnosti nemizí a že ke zlepšení došlo tam, kde už na tom byli ve srovnání s jinými státy lépe předtím. Rozdíl mezi zeměmi, které jsou na tom relativně lépe, a těmi, které jsou na tom hůře, se v posledních letech prohloubil. Celkově se sice vzdělání a socioekonomické postavení žen na celém světě zlepšilo, ale podíl žen na moci se ve zhruba 15 % ze sledovaných zemí zhoršil, a to tak výrazně, že jen za poslední rok klesl i globální průměr podílu žen na moci ze 35 % v roce 2008 na 34,5 % v roce 2009.

Podle indexu genderové spravedlnosti nadále dosahují nejvyšších hodnot Finsko a Švédsko. Rwanda, která už léta patří k genderově nejspravedlivějším, se dostala na třetí místo a předběhla tak Německo a Norsko. Bahamy postoupily z šestého místa na páté.

Index genderové spravedlnosti jasně ukazuje, že míra genderové nespravedlnosti a ekonomická situace zemí spolu nijak přímo nesouvisí. Mnoho chudých zemí vykazuje velkou genderovou spravedlnost, i když v absolutním měřítku tam mnohé ženy i muži žijí v bídě. Naopak jiné země, kde jsou sociální ukazatele uspokojivé, těmito výsledky zakrývají zásadní nerovnosti mezi muži a ženami.

Genderová nespravedlnost se pojí s hospodářským poklesem, zatímco dobrá výchozí situace v oblasti genderové spravedlnosti napomáhá rozvoji: V zemích, které vykazují ve srovnání horší situaci vzhledem k genderové spravedlnosti došlo u více, než poloviny z nich (51,6 %) k dalšímu hospodářskému poklesu (mírnému nebo velmi výraznému). Zatímco u více než poloviny zemí (77,1 %), které jsou na tom ve srovnání úrovně genderové spravedlnosti lépe, došlo k hospodářskému vzrůstu (mírnému či výraznému). Tyto skutečnosti napovídají, že existuje strukturální a dynamická polarizace, díky které se země s vyšším indexem genderové spravedlnosti rozvíjejí nelehle na to, v jakém jsou regionu nebo jestli jsou chudé či bohaté. V zemích, kde je větší genderová diskriminace, dochází spíše k poklesu. Jako paradigmatický příklad takové polarizace na úrovni regionů slouží Latinská Amerika a Karibik na jedné straně a Východní Asie a Pacifik na straně druhé.

Měření nespravedlnosti: Index genderové spravedlnosti 2009

Koalice organizací Social Watch vyvinula Index genderové spravedlnosti (Gender Equity Index neboli GEI) za účelem zviditelnění genderových nerovností a také, aby bylo možné sledovat jejich vývoj v různých zemích světa. Index vychází z dostupných, mezinárodně srovnatelných údajů, a umožňuje klasifikovat a seřadit země podle třech základních ukazatelů genderové nerovnosti: vzdělání, socioekonomického postavení a podílu na moci.

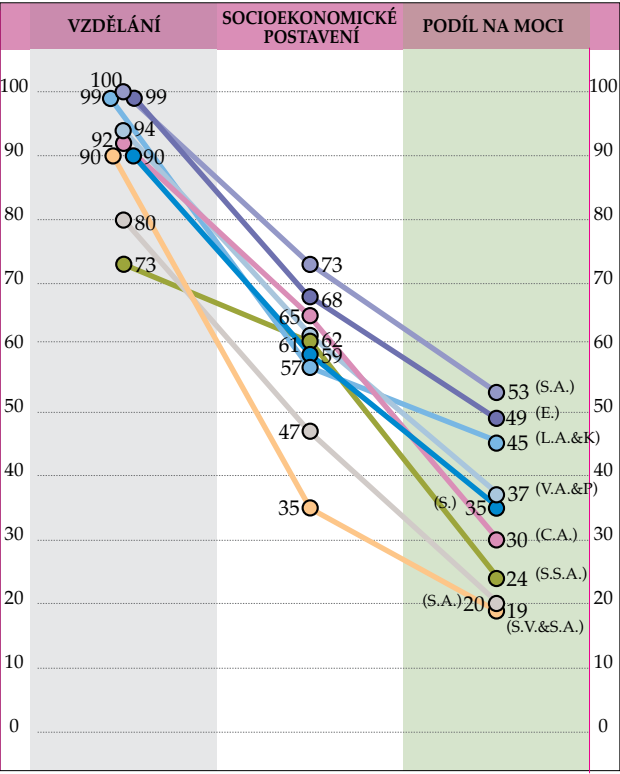
Většina společností poskytuje mužům a ženám odlišná práva, odlišné výhody a příležitosti, klade na ně rozdílné zodpovědnosti ve všech jejich činnostech. To platí i o jejich možnostech ovlivňovat rozhodovací procesy, včetně rozhodování o čerpání zdrojů.

K měření nerovnosti nám slouží poměrné zastoupení či procento mužů a žen v různých oblastech, které slouží jako indikátory, na jejichž základě jsme schopni odvodit strukturu příležitostí ve společnosti. Tento způsob porovnávání jednotlivých zemí je rychlý, přímý a intuitivně pochopitelný. Index genderové spravedlnosti měří nerovnosti mezi muži a ženami, ne jejich životní úroveň nebo blaho. Například v zemi, kde mají mladí muži a ženy stejný přístup k vysokoškolskému vzdělání, bude mít ukazatel vzdělání hodnotu 100 a v zemi, kde není ani dívkám ani chlapcům umožněno základní vzdělání, bude mít ukazatel také hodnotu 100. To samozřejmě neznamená, že by se kvalita vzdělávání neměla zvýšit, jen to vypovídá o tom, že vzdělání dívek má stejnou cenu jako vzdělání chlapců.

Způsob, jakým se Index genderové spravedlnosti počítá, reaguje na potřebu poukázat na dlouhou řadu okolností, které ženy na světě znevýhodňují. Pokud jsou v nějaké situaci v relativní nevýhodě oproti mužům, index nedosáhne své maximální hodnoty 100, ale bude odrážet znevýhodnění žen v dané zemi nebo regionu nelehle na to, zda jsou v jiné sféře ženy naopak ve výhodě (a tím pádem jsou znevýhodnění muži).

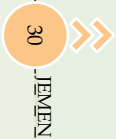
V roce 2009 bylo na základě nejnovějších dostupných statistik vyhodnoceno 156 zemí podle třech základních ukazatelů genderové spravedlnosti, a to porovnáním aktuálních údajů s údaji z roku 2005. Počty zemí se v třech sledovaných oblastech lišily, neboť nebylo možné získat srovnatelná data ze všech zemí. Země, která není zahrnuta ve srovnání dle jednoho parametru, však může figurovat v analýze jiné, pro kterou byly statistiky k dispozici.

Regionální průměry GEI podle složek

ŽE JSOU NA TOM ŽENY NĚKDE LÉPE, JEŠTĚ NEZNAMENÁ, ŽE SE PODÍLEJÍ NA MOCI VĚTŠÍ MĚROU, A NAOPAK

Úroveň podílu žen na moci nezávisí na hospodářské úrovni země a jejím bohatství. Ekonomický rozvoj nemusí vést k genderové spravedlnosti. Společnosti, kde se ženy podílejí na moci příliš malou měrou, najdeme na všech světadílech s výjimkou severní Ameriky. Za představuje světovou výjimku. I v Evropě máme země, které jsou na tom relativně hůře a kde je podíl žen na moci podprůměrný. I v zemích, které Světová banka označila za vysokopříjmové země, mají ženy jen velmi omezený přístup k moci, jako např. v Japonsku (59 bodů indexu) a v České republice (53 bodů indexu). A přestože roste zastoupení žen v pozicích, které jim umožňují rozhodovat i ovlivňovat státní politiku, což celkově k postupnému dosažení genderové rovnosti přispívá, existují tu nadále strukturální, především kulturně podmíněné bariéry, které by mohly tento pozitivní trend zpomalit, zastavit, nebo dokonce zvratit.

➤ Výrazné zhoršení

✓ Mírné zhoršení

Beze změny

✓ Mírné zlepšení

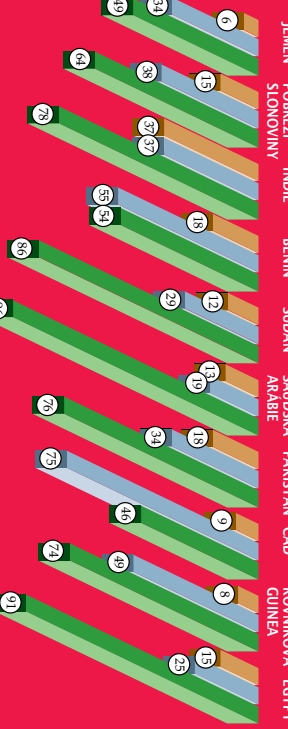
» Výrazné zlepšení

► VYSVĚTLIVKY

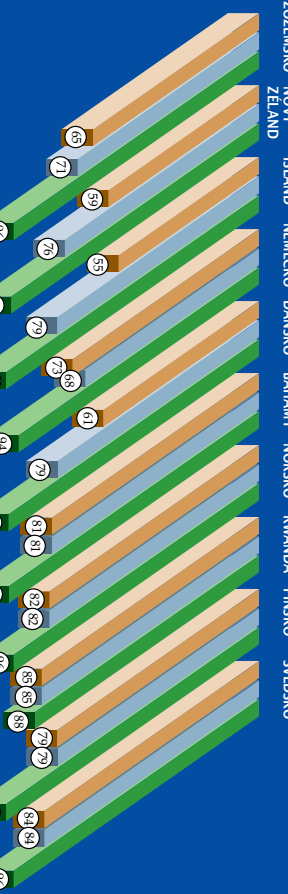
- Subsaharská Afrika
- Střední východ & Severní Afrika
- Latinská Amerika & Karibik
- Evropa & Severní Amerika
- Jižní Asie
- Východní Asie & Pacifik
- Centrální Asie
- Pro určitý vývoje nejsou k dispozici žádné údaje

▶▶▶ Výrazně zlepšení	— 50,000,000 obyvatel
▶▶ Mírně zlepšení	— 10,000,000 obyvatel
▶ Mírně zhoršení	— < 5,000,000 obyvatel
▶▶▶ Výrazně zhoršení	

Nejhorších 10

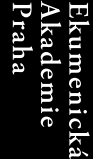
Nejlepších 10

■ Podíl na moci

■ Socioekonomické postavení

Vzdělání

Na Měčankách 1, 101 00 Praha 10
Tel./Fax: +420 272 737 077
E-mail: ekumakad@volny.cz
karolina@ekumakad.cz
www.ekumakad.cz
www.socialwatch.cz

Dokument vznikl s finanční podporou Evropské Unie a Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Obsah tohoto dokumentu je plně v zodpovědnosti příjemce grantu a nelze jej v žádném případě považovat za oficiální stanovisko Evropské Unie a Ministerstva zahraničních věcí ČR.